

УДК 636.13.082

СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ КОНЕЙ

Латка О. М., н. с.

Інститут тваринництва НААН

У статті викладено результати аналізу сучасного стану вітчизняної породи коней спортивного напрямку роботоздатності за кількістю та якістю племінного поголів'я, відповідно до статевих груп (жеребці-плідники, кономатки та молодняк різного віку), відтворювальною здатністю маток. Оцінено генеалогічну структуру породи за інтенсивністю формування ліній і споріднених груп. Визначено перспективних продовжувачів ліній та можливості їх ефективного використання з метою удосконалення племінних і спортивних якостей української верхової породи.

Ключові слова: коні, українська верхова порода, розведення, селекція, лінії, родини, плідники, матки, молодняк, нащадки.

Перехід України до ринкової економіки з її періодичними кризами, коли зростають ціни на енергоносії, пально-мастильні матеріали та нестабільність грошової одиниці призвели до того, що конярство, як і інші галузі тваринництва, опинилося у скрутному стані. Зменшується чисельність племінних коней різних порід, порушується технологія вирощування, заводського тренінгу та випробувань молодняку. За таких умов ведення кіннозаводства погіршується якість поголів'я та втрачається попит на племінних коней. Унаслідок чого гальмується генетичний прогрес порід. Підвищити конкурентоспроможність порід, які широко розповсюджені в усіх країнах світу (чистокровна верхова, ганноверська, голландська, голштинська, вестфальська, ольденбурзька, американська стандартбредна, російська та орловська рисисті) у подальшому не складно-шляхом закупівлі. Втрата вітчизняних порід може стати безповоротною.

Національним надбанням є українська верхова порода. Її цінні якості обумовлено наявністю „крові” колишньої орлово-ростопчинської породи у таких жеребців і кобил, як Букет, Глобус, Безпечний, Броней, Збірник, Інбар, Імбир, Імпресаріо, Ізбранник, Інспектор, Миролуб, Мольберт, Набег, Розбор, Кварц, Ареал, Аршин, Гвоздіка, Гребьонка, Билінка та ін. Коні української верхової породи серед західноєвропейських напівкровних порід спортивного напрямку роботоздатності, вирізняються оригінальним гармонійним типом будови тіла, гарними формами екстер'єру, енергійним темпераментом і здатністю добре засвоювати складні елементи вищої школи верхової їзди [3].

Зберегти українську верхову породу можливо за рахунок чистопородного розведення, удосконалення селекційно-племінної роботи, широкого використання кращих жеребців-плідників, оцінених за якістю нащадків, дотримання технології вирощування, тренінгу, упровадження випробувань молодняку за руховими і стрибковими якостями та спрямованої селекції за спортивною роботоздатністю.

Матеріали та методи досліджень. Об'єктом досліджень було племінне поголів'я коней української верхової породи господарств різних форм власності, а також дані зоотехнічного обліку (відомості та зведені відомості бонітування племінних коней, облік вижереблення та парування кобил), результати заводських випробувань молодняку та виступи коней у спортивних змаганнях. Зібрано матеріал, який характеризує якість племінних коней за основними селекційними озна-

ками, з урахуванням походження та лінійної належності.

Матеріалом досліджень слугувала картотека та база даних, створена за матеріалами первинного племінного обліку, протоколи про випробування та спортивні змагання коней, результати експертної оцінки поголів'я, у тому числі жеребців-плідників за якістю нащадків.

Результати досліджень. Станом на 01.01.2014 року в 19 суб'єктах племінної справи нараховувалось 1147 коней, у тому числі 33 жеребці-плідники, 450 кономаток та 664 голови молодняку різного віку (табл. 1).

Таблиця 1

Наявність поголів'я коней української верхової породи

Назва господарства	Усього, голів	У т. ч.		
		плідники	матки	молодняк
ТОВ „Харківський к. з.”	230	6	72	152
НФ ПрАТ „Райз-Максимко”	134	4	41	89
Ф. „Олександрійський к. з. №174”	127	-	38	89
А. „Новоолександрівський к. з. № 63”	41	1	38	2
Ф. „Деркульський к. з.”	79	3	35	41
Ф. ”Дніпропетровський к. з. №65”	71	-	33	38
Ф. „Лозівський к. з. №124”	39	-	28	11
ТОВ „Вінницький к. з.”	21	1	20	-
Ф. „Південний племконцентр”	61	1	17	43
АФ „Агрокомплекс”	62	2	16	44
ПП „Екопродукт-2009”	35	1	15	19
ПП „Юкон”	59	4	15	40
Ерастівська дослідна станція	37	-	14	23
ФО-П „Іксанова Т.С.”	14	1	13	-
ТОВ „Агродібрівка”	32	-	12	20
ТОВ „Брук-Бет”	12	-	12	-
СФГ „Світлана”	25	4	11	10
ПП Магера В.В.	34	4	10	20
ТОВ „Перший Сумський к. з.”	34	1	10	23
Разом	1147	33	450	664

Загальна кількість коней української верхової породи зменшилась, у порівнянні з 2010 роком, більш ніж на третину, у тому числі на 31-го плідника, 311 кономаток та 320 голів молодняку. Останнім часом розведення вітчизняної породи є збитковим. Хоча якість племінного поголів'я в господарствах різних форм власності достатньо висока. У провідних господарствах більшість жеребців-плідників відповідають вимогам бажаного типу, мають високі показники промірів (табл. 2), гарні зовнішні форми, але через низький тиск добору за спортивними якостями характеризуються недостатньо високою роботоздатністю, особливо у змаганнях з подолання перешкод. Класних плідників за спортивною роботоздатністю в породі небагато. З нинішніх жеребців хорошу роботоздатність проявили в конкурі - Бутафор, Кахлей, Барій, Ритм, Гепард, Малиш. У виїзді - Ареал, Арал, Акорд, Імпресаріо, Інспектор, Туррик.

Таблиця 2

Проміри жеребців-плідників української верхової породи

Назва господарства	Усього, голів	Проміри, см			
		висота в холці	довжина тулуба	обхват грудей	обхват п'ястка
ТОВ „Харківський к. з.”	6	171,2	171,2	192,7	21,17
НФ ПрАТ „Райз-Максимко”	4	170,5	173,0	201,8	22,00
Ф. „Олександрійський к. з. №174”	-	-	-	-	-
А. „Новоолександрівський к. з. № 63”	1	170,0	174,0	195,0	22,50
Ф. „Деркульський к. з.”	3	165,0	165,3	191,0	21,33
Ф. ”Дніпропетровський к. з. №65”	-	-	-	-	-
Ф. „Лозівський к. з. №124”	-	-	-	-	-
ТОВ „Вінницький к. з.”	1	166,0	168,0	198,0	21,00
Ф. „Південний племконцентр”	1	171,0	172,0	196,0	21,00
АФ „Агрокомплекс”	2	170,0	170,0	197,0	21,00
ПП „Екопродукт-2009”	1	166,0	167,0	201,0	22,50
ПП „Юкон”	4	169,0	169,0	198,5	21,38
Ерастівська дослідна станція	-	-	-	-	-
ФО-П „Іксанова Т.С.”	1	169,0	173,0	198,0	21,00
ТОВ „Агродібрівка”	-	-	-	-	-
ТОВ „Брук-Бет”	-	-	-	-	-
СФГ „Світлана”	4	168,8	166,8	192,3	21,38
ПП Магера В.В.	4	169,8	169,8	194,5	22,00
ТОВ „Перший Сумський к. з.”	1	168,0	170,0	199,0	22,00
Усього	33	169,2	169,7	195,7	21,52

Окремі кінні заводи не мають власних плідників української верхової породи, тому орендують їх, або використовують жеребців вихідних порід. За результатами оцінки плідників до кращих віднесено жеребців: Ареал, Імпресаріо, Ізбраннік, Інспектор, Бориспіль, Бутафор, Кахлей, Бомбардир, Град, Гепард, Ритм, Шаблон, Бріг, Малиш [1]. На жаль племінне використання навіть кращих жеребців незадовільне (табл.3).

Від плідника в ставці в середньому отримують 5 нащадків. Найбільше нащадків у ставці (9 голів) отримано від Борисполя та Іспанця. За обмеженого використання жеребців та низького тиску добору добрати надійних продовжувачів дуже складно. Незначна кількість маточного складу у більшості суб'єктів племінної справи, обмежене навантаження кобил у підборах до плідників, практично відсутнє штучне осіменіння маток спермою видатних жеребців, суттєво зменшують відсоток отримання цінних нащадків. Серед нащадків, що виступають у класичних видах кінного спорту хорошу роботоздатність виявили сини Борисполя жеребці Алебастр, Алабай, Абай, Елберт, Орбіт, Хатоб, Храбрець, а також Хасбулат (б. Барій) та Таймир (б. Ареал). Нашадки решти жеребців у змаганнях виступатимуть пізніше.

Таблиця 3

Результати племінного використання жеребців-плідників (ставка 2013)

Кличка, масть, рік народження	Походження		Проміри, см				Отримано ставок	Нащадків	у т. ч.	
	батько	мати	висота в холці	довжина тулуба	обхват грудей	обхват п'ястка			жер.	коб.
Термін, руд., 1994	Ірис	Тонга	168	170	200	22,0	9	70	38	32
Барій, кар. 1995	Хорей	Барменша	164	163	190	20,50	8	19	8	11
Бориспіль, вор. 1996	Оріон	Беретка	172	174	195	21,5	13	126	75	51
Ареал, т.-гн., 1996	Разбор	Арктика	170	171	192	20,0	6	50	24	26
Реал, т.-гн., 1996	Роккі	Аляска	170	172	200	21,5	12	73	36	32
Тезис, руд., 1997	Затор	Трембіта	166	170	206	22,0	12	73	36	37
Болеро, вор. 1998	Оріон	Бріонія	165	164	188	20,50	5	8	2	6
Шаблон II, вор., 1999	Бриз	Шифровка	170	170	202	21,5	8	11	11	0
Холмогор, руд., 1999	Хайпур	Міміка	168	171	198	22,0	1	5	1	4
Імперіал, вор., 1999	Імпресаріо	Плата	170	174	195	22,0	6	14	8	6
Бурш, т.-гн., 2000	Шорох	Бархатна	166	166	190	21,0	5	18	4	14
Арал, вор., 2000	Аршин	Александрія	169	170	202	20,5	4	11	7	4
Заравшан, т.-гн. 2000	Шаблон	Зімушка	170	168	195	22,00	5	11	5	6
Ритм, т.-гн., 2000	Терапевт	Ріфма	172	172	196	21,0	9	42	16	26
Бодрий, руд., 2001	Диктант	Балтіка	172	174	204	22,0	4	39	16	23
Бріг, вор., 2001	Бушприт	Брігантіна	176	175	196	22,50	6	17	7	10
Малиш, т.-гн., 2002	Шаблон	Мутація	172	173	207	22,0	4	11	6	5
Маркіз, т.-гн., 2003	Реал	Мафія	171	170	202	21,5	2	12	8	4
Альбано, вор., 2003	Балатон	Альтернатіва	168	168	188	21,0	3	13	7	6

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Гепард, гн., 2003	Промах	Гекта	171	171	195	21,0	6	25	13	12
Рамаз, гн., 2004	Мохок	Рахуна	166	168	198	21,0	1	7	2	5
Космодром, т.-гн., 2005	Дуплет	Куранта	170	171	198	22,0	5	28	17	11
Нектар, т.-гн., 2006	Архітектор	Наследніца	164	164	204	21,5	2	5	4	1
Вокал, вор. 2006	Клівер	Вольдівія	166	166	200	22,5	2	7	3	4
Інспектор, т.-гн. 2007	Кварц	Іоніка	172	172	194	21,0	1	2	2	0
Хутором, т.-гн., 2007	Термін	Хватка	174	174	198	21,0	1	6	2	4
Іспанець, т.-гн., 2007	С. Діамант	Іорданія	173	173	188	22,0	2	19	12	7
Бояриш, бул., 2007	Шаблон	Байга	166	166	188	21,5	0	0	0	0
Тугрик, т.-гн. 2007	Кварц	Тактіка	172	172	190	21,0	0	0	0	0
Бомбардир, вор. 2009	Бахус	Беатриче	167	167	194	20,5	0	0	0	0
Сер Діамант, т.-гн., 2009	С. Діамант	Сімона	169	169	194	21,0	0	0	0	0
Задум, гн., 2009	Малиш	Затрата	168	168	198	22,0	0	0	0	0

Маточний склад суб'єктів племінної справи в цілому відповідає вимогам добору. Більшість маток української верхової породи мають цінне походження, бажаний тип, достатньо високі показники середніх промірів (табл. 4).

Таблиця 4

Проміри конематок української верхової породи

Назва господарства	Усьо-го, голів	Проміри, см			
		висо-та в холці	довжина тулуба	обхват грудей	обхват п'яст-ка
ТОВ „Харківський к. з.”	72	170,3	-	199,8	20,94
НФ ПрАТ „Райз-Максимко”	41	164,1	165,8	194,4	20,93
Ф. „Олександрійський к. з. №174”	38	161,0	-	188,0	20,10
А. „Новоолександрівський к. з. № 64”	38	164,2	165,3	188,5	20,25
Ф. „Деркульський к. з. №63”	35	164,4	-	195,5	20,83
Ф. „Дніпропетровський к. з. №65”	33	164,4	164,4	190,9	20,72
Ф. „Лозівський к. з. №124”	28	167,4	168,4	191,2	20,75
ТОВ „Вінницький к. з.”	20	166,0	166,9	187,3	20,33
Ф. „Південний племконецентр”	17	165,4	-	188,1	21,03
АФ „Агрокомплекс”	16	162,8	163,4	188,4	19,97
ПП „Екопродукт-2009”	15	164,0	164,5	193,3	20,40
ПП „Юкон”	15	160,6	160,7	188,8	20,27
Ерастівська дослідна станція	14	163,0	163,1	189,5	20,43
ФО-П „Іксанова Т.С.”	13	170,6	172,2	202,2	21,38
ТОВ „Агродібрівка”	12	163,8	165,1	193,3	21,21
ТОВ „Брук-Бет”	12	166,3	166,0	188,7	21,29
СФГ „Світлана”	11	167,3	165,9	192,3	21,50
ПП Магера В.В.	10	165,4	-	197,1	20,40
ТОВ „Перший Сумський к. з.”	10	165,0	-	192,7	20,70
Усього	450	165,4		192,8	20,69

Високу оцінку породності та бажаного типу мають дочки Аршина (Балта, Октава), дочка Ареала (Іліада), дочки Тарбагана (Інфініті, Історія та Платіна), дочка Бісмарка (Екібана) ТОВ „Харківський кінний завод”. Дочки Бушприта (Баршана та Хобра), дочки Шаблона (Брошура) філії „Олександрійський кінний завод №174” та (Баришня) Ерастівської дослідної станції. Дочка Тембра (Естерна), дочка Хітона (Ієрархія), дочка Образця (Тропінка), дочки Борисполя (Фабія) філії „Лозівський кінний завод №124” та (Бульба) філії „Дніпропетровський кінний завод №65”, а також дочка Плейбоя (Опала) та дочка Ахінея (Тайма).

У великій кількості кобил трапляються недоліки екстер'єру, особливо у будові та поставі кінцівок, що необхідно враховувати в селекційно-племінній роботі. Не сприяє ефективній селекції відсутність майже у 90 % маточного складу показників роботоздатності за спортивними якостями. За якістю нащадків оцінено третину кобил. До групи видатних віднесено кобил, від яких отримали по два і більше жеребців-плідників або класних за роботоздатністю спортивних коней. За останні 10 років особливо цінними стали Арктика, від якої отримали Ареала, Амаранта, Булата та Ізбранніка, Антіохія (Абордаж, Абай, Ашот), Беретка (Бори-

споль, Балатон, Кочубей, Гамбург), Бронза (Бармен, Бісмарк, Бекхем), Гекта (Гектар, Грифель, Гепард), Копелія (Кахлей, Кахар, Кабур, Каштанка), Орхідея (Олігарх, Окленд, Оптиміст) та ін. Високими відтворювальними якостями відзначаються кобили Бездна та Хунгара Дніпропетровського кінного заводу. Від них за 10 плодкових років отримано 10 лошат. За цим показником із ними може порівнятися кобила Харбіна, від якої за 8 років одержано 8 лошат. У кінному заводі АФ „Агрокомплекс” від кобили Розалії за 12 плодкових років отримали 11 нащадків, що становить 91,7 %. По 9 лошат за 10 років дали Балаклава кінного заводу НФ ПрАТ „Райз Максимко”, Блокада, Еліта та Іола ТОВ „Харківського кінного заводу”.

Хороші показники відтворення вказують на відмінне здоров'я кобил та міцність конституції. Хоча в суб'єктах племінної справи показники відтворення у порівнянні з минулим роком, поліпшено майже на 5 %, та в цілому вони залишаються доволі низькі. За 2013 рік вихід лошат на 100 кобил становить 64,7 % (табл. 5). Низький вихід лошат обумовлений цілою низкою причин. Та основними є недостатній рівень годівлі племінних коней і незадовільна організація парувальної кампанії. У деяких господарствах парування маток починають у грудні, тоді як технологією розведення передбачено з 1 лютого. Низькі показники відтворення негативно позначаються не тільки на собівартості вирощуваних коней, а й на відсотку класного молодняку та своєчасній оцінці кобил за якістю нащадків.

Нині більшість кобил кінних заводів і племінних репродукторів входять до складу маточних родин. Селекційно-племінна робота з маточними родинами має не менше значення, ніж робота з лініями. Майже всі цінні жеребці-плідники та класні спортивні коні походять із маточних родин. До кращих віднесено такі родини: Арізони, яка представлена цінними жеребцями Ареалом, Аралом, Абаєм, Ізбранником; Азалії - Акордом, Оптимістом; Билінки - Барієм, Бриджом; Бриги-Буршом, Бомбардиром; Гвоздики - Градом; Інфри І - Інспектором, Іспанцем; Кафедри - Кахлеєм, Казанова; Мариці - Малишом, Маневром; Нони - Заравшаном; Радуги - Рахмазом; Теми – Терміном, Техніком [2].

Ураховуючи, що основним методом удосконалення української верхової породи визначено чистопородне розведення за лініями, яке спрямоване на збереження характерних особливостей та підвищення спортивної роботоздатності коней, то на широке племінне використання заслуговують жеребці-плідники, що входять до складу ліній.

Аналізуючи походження жеребців-плідників та маток, розподіляючи їх по лініях, споріднених групах та нащадках жеребців різного породного походження, можна відзначити наступну динаміку в генеалогічній структурі породи (табл. 6). До 2010 року відбувалося стійке зростання кількості жеребців-плідників та маток як у цілому по породі, так і по окремих лініях, споріднених групах, а також нащадках українських нелінійних та західноєвропейських жеребців. Починаючи з 2012 року, навпаки, відбувається зменшення кількості плідників і маток в усіх структурних одиницях, окрім лінії Гугенота.

Важливе значення для породи має лінія Безпечного, в якій сформовано три достатньо надійні гілки: перша – жеребця Інбара, гн., 1971 року народження, сина Безпечного, у якій використовують сина Аршина жеребця Арала, вор., 2000 р. н. та двох онуків – Акорда, вор., 2007 р. н. і Тітра, гн., 2002 р. н., а також сина Клівера жеребця Вокала, вор. 2006 р. н.. Друга гілка жеребця Розбора та чотирьох його синів – Шурфа, т.-гн., 1981 р. н., Кварца, гн., 1995 р. н., Ареала, т.-г., 1996 р. н., та Бриджа, кар., 1996 р. н. Із нащадків Кварца за останні два роки атестовано чотири сини – Тайник, гн., 2005 р. н., Токай, гн., 2006 р.н., Тугрик, т.-гн., 2007 р.

Таблиця 5

Результати племінного використання маток української верхової породи за 2013 рік

Назва господарств	Цього року		Результати парування минулого року										% пожереблення
	плід - ників	спаро- ва но ма- ток	Спа- ро- вано маток	У тому числі				Із жеребних		Лошат			
				вибу- ло	холо- сті	жереб- ні	%	пало	абор- ти	жер.	коб.	всьо- го	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ТОВ „Харківський к. з.”	8	59	84	8	16	60	71,4		3	26	31	57	67,9
НФ ПрАТ „Райз-Максимко”	3	37	42		6	36	85,7	1	7	11	17	28	66,7
Ф. „Олександрійський к. з. №174”	6	33	36		8	28	77,8		3	18	7	25	69,4
Ф. „Новоолександрівський к.з.№64”	3	16	8		3	5	62,5			-	5	5	62,5
Ф. „Деркульський к. з. №63”	3	28	26		4	22	84,6			14	8	22	84,6
Ф. „Дніпропетровський к. з.№65”	3	23	41		9	32	78,1	1	1	16	14	30	73,2
Ф. „Лозівський к. з. №124”	4	22	39	25	3	11	28,2		3	4	4	8	20,5
ТОВ „Вінницький к. з.”	Відомості відсутні												
Ф. „Південний племконцентр”	0	0	17		7	10	58,8		2	2	6	8	47,1
АФ „Агрокомплекс”	2	6	18		4	14	77,8			6	8	14	77,8
ПП „Екопродукт-2009”	1	12	10		2	8	80,0		1	3	4	7	70,0
ПП „Юкон”	-	-	11		3	8	72,7			3	5	8	72,7
Ерастівська дослідна станція	2	10	10		2	8	80,0			4	2	6	60,0
ФО-П „Іксанова Т.С.”	4	14	12			12	100,0		1	6	5	11	91,7
ТОВ „Агродібрівка”	Відомості відсутні												
ТОВ „Брук-Бет”	2	10	10		3	7	70,0			3	4	7	70,0
СФГ „Світлана”	3	19	10		3	7	70,0		2	-	5	5	50,0
ПП Магера В.В.	3	6	15	2	2	11	73,3			6	5	11	73,3
ТОВ „Перший Сумський к. з.”	3	7	7	1	1	5	71,4		1	4	-	4	57,1
Усього	50	308	396	38	75	283	71,5	2	24	126	131	257	64,9

Таблиця 6

Динаміка розвитку генеалогічної структури

Лінії (л.), споріднені групи (с. г.), нащадки жеребців (н. ж.)	На 1,01 2005				На 1,01 2010				На 1,01 2014			
	плідники		матки		плідники		матки		плідники		матки	
	голів	%	голів	%	голів	%	голів	%	голів	%	голів	%
Л. Безпечного	12	24,0	70	12,0	14	21,9	82	10,8	7	21,2	70	15,62
Л. Хобота	10	20,0	91	15,6	19	29,7	128	16,8	3	9,0	91	20,2
Л. Фактотума	6	12,0	71	12,2	5	7,8	75	9,9	5	15,2	37	8,2
Л. Гугенота	3	6,0	16	2,7	3	4,7	22	2,9	1	3,0	19	4,2
Л. Хрусталя	2	4,0	18	3,1	2	3,1	9	1,2	2	6,1	5	1,1
Л. Водопада	2	4,0	23	4,0	1	1,6	9	1,2	1	3,0	2	0,3
С. г. Рауфбольда	5	10,0	79	13,6	4	6,2	58	7,6	2	6,1	38	8,5
С. г. Еола	-	-	-	-	-	-	-	-	4	12,1	27	6,0
Н. укр. жеребців	1	2,0	41	7,0	8	12,5	112	14,7	2	6,1	36	8,0
Н. з-є. жеребців	9	18,0	117	20,0	8	12,5	213	28,0	6	12,1	112	24,9
Н. ч/в жеребців	-	-	56	9,6	-	-	45	5,9	-	-	14	3,1
Разом	50	100,0	583	100,0	64	100,0	761	100,0	33	100,0	450	100,0

н. та Інспектор, т.-гн., 2007 р. н. Важливе значення для породи має лінія Безпечно-го, в якій сформовано три достатньо надійні гілки: перша – жеребця Інбара, гн., 1971 року народження, сина Безпечного, у якій використовують сина Аршина жеребця Арала, вор., 2000 р. н. та двох онуків – Акорда, вор., 2007 р. н. і Тітра, гн., 2002 р. н., а також сина Клівера жеребця Вокала, вор. 2006 р. н.. Друга гілка жеребця Розбора та чотирьох його синів – Шурфа, т.-гн., 1981 р. н., Кварца, гн., 1995 р. н., Ареала, т.-г., 1996 р. н., та Бриджа, кар., 1996 р. н. Із нащадків Кварца за останні два роки атестовано чотири сини – Тайник, гн., 2005 р. н., Токай, гн., 2006 р.н., Тугрик, т.-гн., 2007 р. н. та Інспектор, т.-гн., 2007 р. н. Третю гілку жеребця Імбіря представлено плідниками Імпресарію, вор., 1994 р. н. та його синами Імперіалом, вор., 1999 р. н. та Ізбранніком, т.-гн., 2003 р. н. Вказані потомки Безпечного високо оцінені експертною комісією за породність та тип. Чемпіони породи останніх років (Ареал, Арал, Імпресарію, Ізбраннік, Інспектор, Токай) - представники цієї лінії. До маточного складу кінних заводів із лінії Безпечного добрані дочки Аршина, Розбора, Імпресарію, Кварца, які характеризуються бажаним типом, гарними формами екстер'єру, продуктивними рухами на різних алюрах. Достатньо значна кількість плідників і маток у лініях дає змогу застосовувати як міжлінійні, так і внутрішньолінійні підбори для консолідації характерних особливостей породи та спортивної роботоздатності отримуваних нащадків.

Достатньою кількістю поголів'я представлено лінію Хобота. У ній сформовано три гілки: Резерва, Іхтіандра та Руха, в яких задіяно високо оцінених за якістю нащадків жеребців Борисполь, Бутафор, Термін та перспективних ремонтних жеребців - Оптиміст, Ескалібур та Альбано. До маточного складу добрані дочки Азова, Борисполя, Хризоліта, Нарциса, які відзначаються породністю, гармонійністю будови тіла, сухістю та міцністю конституції.

На необхідному рівні ведеться племінна робота з лінією Фактотума, у відтворювальному складі якої 5 жеребців-плідників та 37 маток. У планах підбору маток жеребцям щорічно широко задіяний один із кращих за результатами виступів у змаганнях з конкуру жеребець Бахус, т.-гн., 1986 р. н., який стійко передає стрибкові задатки нащадкам.

Серед його синів можна відзначити Бомбардира. Наявність у лінії жеребців-плідників високого спортивного класу (Кахлей, Барій, Тезис) дають впевненість подальшого розвитку цієї лінії.

Прогрес лінії Гугенота запланований за рахунок поширення племінного використання жеребців Град у Лозівському, Паласа – у „Південь племконцентр”, а Нектара – у Деркульському кінних заводах. Завдяки цим заходам лінія забезпечена необхідною кількістю плідників.

Жеребців лінії Хрусталя використовують лише у племінних репродукторах. Цінними для вдосконалення вітчизняної породи за спортивними якостями визначено внука Ігрока жеребця Шаблона, вор., 1999 р. н. Із перших ставок від Шаблона отримали нащадків бажаного типу. У 2010 році для племінного використання атестовано жеребця Бояриша, який має відмінне походження. У його родоводі містяться клички класних спортивних коней - Ігрок, Плот та Рух, які перемогли на Олімпійських іграх (Москва, 1980) та міжнародних змаганнях „Дружба 84” (Ксьонж, Польща, 1984). При його племінному використанні важливого значення набуватиме застосування інбредних підборів на видатних представників української верхової породи. Цих жеребців слід задіяти у племінній роботі в кінному заводі ПрАТ „Райз-Максимко”, у маточному складі якого є кобили подібного походження.

Збереження лінії Водопада можливе лише у разі розширення племінного використання жеребця Ритм. Цей жеребець добре виступав у змаганнях із конкур. В АФ „Агрокомплекс” підбір кобил до Рітма для парування обмежений, через невелику кількість маточного поголів'я. Цього жеребця доцільно використати у племінній роботі в Дніпропетровському кінному заводі, в якому було закладено лінію Водопада і успішно її розвивали в ряді поколінь.

Подальший розвиток спорідненої групи Рауфбольда можливий через чистокровних верхових жеребців Торанса, Ругона, та Логотипа, які мають цінне походження та відзначаються міцністю конституції. При їх використанні необхідно отримати надійних продовжувачів для формування лінії.

Із поголів'я українських верхових плідників і маток, які за походженням по правій стороні родоводу належать до нащадків тракененського жеребця Еола у подальшому може бути сформовано однойменну лінію. Представники спорідненої групи Еола досить високі на зріст, необхідної масивності й міцності конституції та хорошої спортивної якості, особливо у змаганнях із подолання перешкод. Високу племінну цінність, згідно з оцінкою перших ставок, мають син Бушприта жеребець Бріг та син Шаблона жеребець Малиш.

Таким чином, генетичний потенціал української верхової породи достатньо високий і не поступається іншим західноєвропейським напівкровним породам спортивного напрямку роботоздатності, але реалізувати його можливо лише за хороших умов утримання племінного поголів'я, відмінної годівлі коней, регулярно професійного тренінгу та участі у змаганнях із класичних видів кінного спорту, а також використання в племінній роботі дійсно кращих плідників і маток.

Висновки:

1. Враховуючи, що українська верхова порода коней є національним надбанням, а за останній період кількість плідників і маток невпинно скорочується, то з метою її збереження, поліпшення племінних якостей та підвищення спортивної роботоздатності, необхідно визначити основним методом удосконалення української верхової породи чистопородне розведення.

2. Схрещування маток української верхової породи з атестованими жеребцями вихідних порід застосовувати лише на рівні прилиття крові, корегуючи бажаний тип, поліпшуючи статі екстер'єру та підвищуючи спортивні якості, уникаючи поглинання вітчизняної породи західноєвропейськими напівкровними.

3. Селекційно-племінну роботу з породою спрямувати на збереження в ній характерних особливостей – оригінального типу будови тіла, гармонійного складу, гарних форм екстер'єру та суттєвого підвищення спортивної роботоздатності, у першу чергу, за рахунок інтенсивного використання класних жеребців, що входять до складу ліній.

Бібліографічний список

1. Латка О. М. Ефективність добору ремонтних жеребців-плідників для племінного використання в українській верховій породі / О. М. Латка, Д. А. Волков // Науково –технічний бюлетень // УААН; Ін-т тваринництва. – Х., 2009. – №101 – С. 121-126.

2. Державна книга племінних коней української верхової породи: Т.VIII / О. М. Латка; за ред. Ткачової І. В. – Х., 2013. – 243 с.

3. Волков Д. А. Українська верхова порода / Д. А. Волков, О. М. Латка. – Бук. – Х., 2006. – 6 с.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УКРАИНСКОЙ ВЕРХОВОЙ ПОРОДЫ ЛОШАДЕЙ

Латка А. М., Институт животноводства НААН

В статье изложены результаты анализа современного состояния отечественной породы лошадей спортивного направления работоспособности по количеству и качеству племенного поголовья в соответствии с половозрастными группами (жеребцы-производители, конематки, молодняк разного возраста), приведены воспроизводительные способности маток. Оценена генеалогическая структура породы по интенсивности формирования линий и родственных групп. Определены перспективные продолжатели линий и возможности их эффективного использования при совершенствовании племенных и спортивных качеств украинской верховой породы.

Ключевые слова: лошади, украинская верховая порода, разведение, селекция, линии, семейства, производители, матки, молодняк, потомство

CURRENT STATUS AND DIRECTIONS OF PERFECTION UKRAINIAN THROUGHbred HORSE RACING BREED

Latka A.M., Institute of Animal Science, NAAN

The article presents the results of analysis of the current state of the domestic horse breeds of sports direction, efficiency in quantity and quality of breeding stock in accordance with the age and gender groups (stallions, mares, youngsters of various ages) are shown in females' reproductive abilities. Evaluated genealogical structure of breed by intensity formation of lines and related groups. Identified promising successors lines and their effective use during the improvement breeding and sporting qualities of Ukrainian thoroughbred horse racing breed.

Keywords: horse, Ukrainian thoroughbred horse racing breed, breeding, selection, line, kinds, vendors, female, young, progeny.